

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Monarchia

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97211](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97211)

Eobanus sic vertit.

Nec multos regnare bonum, rex Sincius esto, Vnus imperium, cuius sapienter aurea magis Sceptra dedit, iustis, suis dare iura tuendis.

SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Ego personam arbitri mihi affumens, quemadmodum iam dicitur confuevi, vtriusque & ei qui tyrannidem gerit, & qui patitur, confulam. Et imprimis cuius tyranno confulerim, vt nomen istud, remque ipsam declinet, ac in regnum, si fieri potest, conuertat. Potest autem fieri, sicuti re ipsa ostendit sapiens, bonusque vir Lycurgus, qui cum videret genus proprium in Argo & Messena ex regno in tyrannidem esse translatum, & vtrisque cum seipso tum ciuitates suas perdere, metuens ciuitati suae & generi remedium salubre imperio regio adhibuit senatum, & Ephorum principatum in regni salutem. Itaque per totam saecula durat cum insigni gloria: quandoquidem lex domina effecta est Rex hominum, non aucta homines tyranni legum. Plato in epist. ad familiares Dionis.

Quia ergo horribatur, rem Petriam in medium constitui. Mihi vero quoque Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinet, recte dicta videntur, quatenus ad statum paucorum, non recte. Propositus enim tribus statibus, & his omnibus optimis, vt optime imperet populus, optime pauci, optime vnus, inter haec, multum antecellere vnus imperium sentio. Nam vnus viri, qui optimus sit, imperio, nihil melius esse conitat, qui enim huiusmodi fuerit ingenio, plebem poterit sine omni reprehensione moderari: vt taceam, sic praecipue consilia in aduersarios trahi tolere. Porro in statu paucorum, cum plures virtuti incumbant, vehementiora prauitiam odia excitari confuevit. Cum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere ad ingentia inter se odia euadunt, ex quibus seditiones existunt & seditionibus caedes: & ex caedibus ad vnus imperium deuenitur. Vnde intelligi datur, quanto sit hoc illo praestantius. Iam vero plebe imperante, abesse non potest, quin malitia exoritur: exorta malitia in Republica, inter malos non odia sunt, sed amicitia valida. Quae enim aduersus Rempub. facinorosi sunt, multo se occultant, & que tam diu sit, dum aliquis populo praeposuit tales homines, conuictas videlicet, quem populus inter ceteros admittit. Hic enim admiratione est, tunc vere Monarchus ostenditur, declarans in hoc Monarchum esse omnium praestantissimum, Atque, vt in summa omnia colligam: vnde nobilis libertas exiit, an & a quo data? a populone, an ab oligarchia, an a monarcho? ego sentio, cum ius per vnum virum liberati, vos debere talem rem complecti, cum dictam ob causam, tum ne patrias leges bene conditas diluatis: quod nequaquam fatius est. Herodot. libr. 3. Hist. r. 111.

Nulla vero ars alia de hoc contendit, quasi sit totius humanae rationis curatio maior merito, que quam regia. Recte loquitur, post haec non quid aduertimus Socrates, quam grauius circa finem delinquimus: Vbi delictum dicitur in hoc inquam, quod est iustitiam quamquam bipedis gregis nutricem esse putauimus, non tamen illico regiam illam atque ciuilem tanquam absolutam appellare debemus. Cur non? Primo quidem oportebat, quoque dicebam, nos metum ad curam magis quam ad nutritionem accommodare posse curam diuidere, nam diuisiones non paruas suscipit. Quis? In diuinum patorem, & humanum curatorem. Scit, Curationem item humanam in duo. Quae sunt eam quae inuitis, & eam quae volentibus imperat. Quid ergo? In hoc sane peccantes ineptius quam decebat regem tyrannumque in idem conduximus, cum & ipsi inter se & distimulissimi sint, & gubernandi modus longe diuersus. Vera refert, Plaro in Politiis.

Εγὼ δὲ φησὶ πρὸς τὰς μετὰ τὸν Ζωμπαν ὁμοιωθῆσαι, ἀλλὰ ἀρχὴν δὲ μὲν ἔχει τὴν Φύλακιν μὲν ἀρχὴν ἐν αἰσθητικῶν τῶν πλοσίων βελούσων δὲ ἀρχὴν τῶν ζῴων, κερκὴ δὲ ὅτι ἀκροατὴς ἀρχὴ τῶν πολλῶν, καὶ τὰς ὁμοίας καὶ κατὰ μετὰ τὸν Ζωμπαν τὸ δημοκρατικὸν ἔργον ἀρχὴ δὲ τῶν μὴ κινῶν τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τὸ δὲ ἀρχὴ μὲν ἐπιλογοῦνται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν ἔχου.

Ego vero primum respondeo, popularis status nomine, intelligi omnem ciuitatem, paucorum vero partem ciuitatis: deinde custodes quidem pecuniarum optimos esse locupletes: ad consulendum autem praeclassime eos qui pollent intelligentia: ceteros vero nempe vulgus, postquam audierit recte optime iudicare: & haec idem siue per partes, siue per vnuersum aequaliter distribui in democratia. At paucorum status, pericula quidem populo impartit, commodorum autem non modo plus, verum etiam totum sibi vendicat, erepta ab alius sua portione. Thucyd. 1.6. in concione Alcib.

Oligarchiae & Democratiae ciuibus in Repub. aequalitatem comparant, & hoc in ipsam statu egregium est, si alter in nulla re polleat, quod ex vltis est improbis. Monarchia vero plurimum tribuit optimo: deinde secundo, quod post primum est: deinde tertio & quarto, & reliquis eadem ratione pro meritis cuique, Atque haec uti non vbi que, se habeant, intentio tamen Reipub. talis. Socrates in Nicolo.

Atqui si hominum inspicenda sunt ingenia & adiones, omnes potius approbabant tyrannides. Quis vero recte sapiens non malit

hic benedicitur Deus. Si vis esse monachus curialis, laudis non debet, defendis quod non expedit, operaris quod non oportet, quod non decet. Hugo de v. abbas. Si amas silentium, cur declaras, quid facis in turba? Si amas silentium, cur declaras, quid facis in turba? Tu semper ieiunius & sepius interrogas, & tu philosophari quaris? Simplicitas monachi non est in re, sed in corde. Si tamen doctor esse desideras, audi quid facere debeas. Si tamen doctor esse desideras, audi quid facere debeas. Si tamen doctor esse desideras, audi quid facere debeas.

SIMILITUDINES.

Quemadmodum qui intra portum ad gubernaculi sedem, non continuo sufficiens artis periculum praebet: ita in medio mari collocatus, nauem faciente tempestate, hunc certe nemo est, qui non optatum gubernatorem propter. Proinde nec monachus ipsi magnopere acquirere debet, quod is apud se viuens neque committere debet in multa & magna peccata prolabatur. libr. 5. de ciuitate.

Quae viuunt in monasterio, & quarum simul matrem, nunquam sola, nunquam sine matre procedant, ita columbarum crebro accipit vniam separata, quam statim de laeret, cuius carnis & cruore facitur. Morbidae reliquum gregem: & luporum faucibus deuorantur. Quasi pedem domi coharent: nec tunc egrediantur, quando non ad subiecta custodia, & publicum penitus deuitandum. ad

Quasi prospero flatu nauigabam, cum tranquillam vitam monasterio educerem: sed procellis subito motibus remota est, me rapit in sua perturbatione, & prosperitatem in iram, & quiete perditam mentis, naufragium perituli. Ecce vides, verior, & tua orationis tabulam quero: vt qui in nauigatio peruenire non poterim, saltem post damna ad litus tabulam reducar. lib. 11. Epistoliarum. epist. 115.

Quemadmodum is qui se exonerat, sarcinas graues, & impedimenta remouens, non ob id dicitur iam ascendere in culmine montis, sed in statu praefatae ascensionis. Oportet de hoc a in horam appropinquat ipsius monasterii. Ita & is qui accepta caelestis voluntate perpetuo continetur vitam monasticam, non ex hoc ipso iam est perfectus, sed se posuit in statu quidem aliori, quo iam proficere valeat in dilectione, abiciens impedimenta seu carnalia. in praef. libri de eccles. scriptores.

SCRIPTORES.

Monachus & vita Monastica vide Augustinum libro de moribus, cap. 31. Iuan Chrysostomi libros tres contra vituperationem Monasticae. Iuan Cassian. in libr. de institutis Carthorum. Mag. in defensorio Me dicentium. B. Thom. in opusculo contra impugnantem religionem. B. Bonauent. in apologetico. Et libro de paupertate Christi. Thom. Waldens. de doctrina dei. Et de Sacramento altaris r. 9. Albertum in tractatu suo in. Alphonsum Vruesium Philippica 20. Concilium in euerione Epistolarum Lutheri. Iuan. in Dauen. in refutatione confessionum Augustinae. Iuan. Eccum in Enchirid. ante omnes Robertum Bellarminum Cardinalem lib. 2. de materiae Tom. 2. Disputat. 10. vbi in praefatione plures auctores nominantur, qui de hoc argumeto scripserunt.

Vide Clericus, Sacerdos.

Monarchia.

DEFINITIO: ET ETYMOL.

Monarchia, Graece μοναρχία, est vnus principatus, a μόνος, quod est vnus, & ἀρχή, principatus. Hunc principatum appellat Suetonius Arbitrium orbis terrarum. Hac qui potitur Monarchia dicitur. Monarchia in tribus speciebus gubernationum, quas Philosophi distinguunt, primas tenet.

SENTENTIAE POETICAE.

Homerus, Iliad. Οὐκ ἄρα δὲ πολὺν κατὰ εἰς κοίτην ἔει, ἔξ βασιλῶν. Non bonum est multorum dominium: si dominum vnus, vnus est rex.

malit in huiusmodi Repub. degere, in qua cuiusque virtus elucescit: potius quam agere in media plebe, & qualisnam sit, non cognosci. Quinetiam tanto faciliorem non immerito ipsam esse iudicaverimus; quanto facilius est animum suum vnius viri instituto accommodare quam multis variisque opinionibus placere conari.

Qui magistratus per vices annorum subeunt, prius fiant iterum privati quam Republice negotia cognoscant, eorumque sibi experientiam comparent. Qui vero semper iisdem officiis funguntur, licet ingenti fuerint inferiori, experientia tamen vsuque rerum longe ceteris preferendi sunt: Ad haec populus multa negligit, dumque alter respicit alterum, illi vero nihil per negligentiam delinquant, cum per ipsos omnia fieri oportere sciant. Item qui in paucorum aut populari versantur imperio, propter contentiones priuatas Republice damnum inferunt: qui vero in monarchia viuunt, quia non est cui inuideant, omnia quam fieri potest optime agunt. Praeterea populus malevolentia mutua laborat, & optarent singuli, vt & qui ante se rempublicam gesserunt, & qui in praesentia gerunt, pessime ciuitatem gubernassent, vt eo maior in se gloria redundaret: Monarchiae autem cum per omnem vitam domiui sint regum, perpetuam benevolentiam retinet. Ceterum hoc maximum est, quod vulgus applicat omnia ad publica tanquam aliena, Monarchiae tamen quam propria. Et in rebus publicis consiliiarii adhibentur: illic quidem ciuitum audacissimi, hic vero ex omnibus delecti sapientissimi. Et vulgus illos maxime colit, qui in turba oratione valent: Monarchiae autem in rebus agendis, reuera doctos. Non modo autem in vulgaribus & quotidianis rebus Monarchiae praecellunt, sed etiam militiae commoditates omnes potiores habent. Est enim facultas, tum ad apparatus, tum ad usum illarum, siue latentem, siue manifestum: item ad persuadendum non nullis, alios cogendum: alios precioso, alios aliis obsequiis allicendum, plus Monarchiae, quam ceterae republ. possint: & haec non minus quispiam ex ipsis factis & euentu, quam verbis adductus crediderit. *Isoe. Nic.*

¶ APOPTHEGMATA

Οτι κἀλλιστοι η μοναρχια.
Nihil melius monarchia.
Darius nihil melius esse monarchia dixit. *Herodot. lib. 3.*
Democritus Imperare natura proprium est praestantiori.
Atheniensis. Lydus quidam ad Croeum accedens, ei dixit. Si gemini soles forent, periculum conflagrationis rerum immineret. Ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & seruatores esse credunt: duos vero simul tolerare non possunt. *Stob. ser. 45.*
Alexander. Darius obtulit has condiciones Alexandro, vt ab ipso acciperet talentorum decem millia, & insuper Asiam secum ex aequo partiretur. Id cum recusaret Alexander: Ego, inquit Parmenio, accepissem, si Alexander essem: Et ego, inquit, Alexander, si Parmenio essem Dario autem hunc in modum respondit: Neque terram duos soles, neque Asiam duos reges ferre posse. Et hic animi celsitudinem probare possis, nisi dictum impotentiam quandam dominandi saperet. Sic Plutarchus in apophthegmat regum & Imperatorum. Verum hoc paulo aliter recitat Serenus in *Commentarijs, cuius haec sunt verba*: Cum Lydis Croeus imperaret, fratrem in consortium imperii assumpsit: tum quidam ex Lydis accedens, dixit: Omnium in terra bonorum, o rex, maximum est sol: neque quaequam extaret in terra, sole non illustrante. At si gemini soles forent, periculum immineret, ne omnia conflagranta pestum ireret. Ita & regem vnum quidem accipiunt Lydi, & seruatores esse credunt: duos vero simul tolerare non possunt, &c. *Stob. ser. 45.*
Socrates. Ei qui animo nesciret vt dicebat melius esse vt seruus vitam duceret quam liber. Esse autem hoc animi, tanquam nauis, gubernaculum tradendum alteri cupiam, qui didicerit gubernandi homines artem, quam ciuilem quoque & iudicalem, & iustitiam vt est, sapius appellat. *Stob. ser. eod.*

¶ SIMILITVDINES.

Roter. d. ami. Vt vnus Deus administrat vniuersa, sed qui sit optimus sancti, illimus. Ita Monarchia res sit saluberrima, si detur Deo similis, *in Simil.*
Vt plures apparere soles, prodigium est: Ita plures esse Monarchas, aut imperatores, *in Simil.*

¶ SCRIPTORES.

De monarchia & eius speciebus vide *Volater. lib. 36. philologia in tit. de politicis.* Quod optimum sit Monarchia. *Stobaeus ostendit ser. 45.* porro de Monarchia & ceteris Rerum publicarum formis videatur. *Plato in Dialogo qui Politicus inscribitur, seu de Regno. Et lib. 8. de Repub. Aristoteles in politicis lib. 3. 4. 5. Et 6. Ethic. 1. 8. Et lib. 1. Rhetoricorum. Hermogenes in capite de politicis. Plutarchus in septem sapientum conuuiuo. Idem de vnius in Repub. dominatione, Statu populari, & paucorum imperio. Socrates in Nicocle, in Areopagico, in oratione de pace seu sociali. Demost. contra Androctonem, contra Timocratem Et in *de vniuersa*. Cice. lib. 3. de legibus. In *Septima. Aristocratica. In Philippicis de Monarchia & Tyrannide in orationibus ad Cesarem habitis pro Monarchia. Aelianus**

cap. 33. *Franciscus Patricius lib. 1. Theophrastus in de Vespassianum instituta de optima Reipubl. forma. D. Man. histor. libro 52. Sigonius libro 1. de antiquis iuris Herodot. libro 3.*

Vide *Magistratus, Princeps, Rex.*

Monitio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Monitio, Graece *μαρτυρια*, dicitur, quia in hac officio. Habenda ratio & diligentia est, primum ut acerbitate, deinde oburgatio conuenientia careat.

¶ BIBLICI LOCI.

Monitiones in Ecclesia necessariae. *Coloss. 3. 16. 1. Tim. 5. 7. 2. Tim. 4. 2. Heb. 10. 24.*

¶ SENTENTIAE POETICAE.

Quid. 2. Pont. 11.

Ergo quod fuerat simulus factura sine vllis
Plenus auctorem te quoque nata facit.
Acer, Et ad palmae per se cursum domos,
Si tamen horretis, fortis sibi equus.
Idem 5. Trist. 15.
Ne te credideris, quia non facis ista, moueri.
Vela damus quamuis remige puppis caui.
Qui mouet, vt facies quod iam facis ille mouendi
Laudat, Et hortatu comprobatae sua.
Quid. 1. Remed.

Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte,
Resistit, atque odio verba mouentis habet.
Quid. 1. Remed.

Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
Flere vetat: non hoc vlla mouenda loco est.
Idem 1. Pont. 4.

Vtq; Machaonis Paeanius artibus heri
Lenito medicam vulnere sensit opem:
Sic ego mentis iacens, Et acerbo facinus istius,
Admonitu capti fortior esse tuo.

Et iam deficient sic ad tua verba reuixi,
Vt solet in suo vena redire vero,
Molchion.

Celebre istud hominum dictum est,
Quod alium admonere labor sit modicus:
Iniuriam vero sibi ipsam sustinere,
Omnium esse maximum inter homines curus,
Phil. in Olynth.

Medicos egrotis, amicos infirmis consilere oportet.
Non difficile est alicui male affeeto
Illum qui bene appetit cibum, dicere, dotea,
Et pinglem increpari ab illo qui nunquam certum
Ipsum vero cognoscere non est facile.
Adeo inter se differunt dictum & factum.

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Monitionis exempla: Sarae parentes, *Job. 10. 22.* Petrus & Paulus, *1. Pet. 1. 13. Et 3. 1.* Iudas Iacobi fratres, *Iudae. 1. 1.* nes temperanda. *1. Tim. 5. 1. 2. Lac. 3. 1.*
Vide supra *Admonitio.*

Mons.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

Mons, terra tumor altissimus, ab eminendo, quia dicitur, Graec. *ὄρος*, ab Hebr. *Har*. Cognationem hinc nomine *Harab*, grauida mulier, cuius vterus intumescit, & agens, sublimis, eleuatus.

¶ LOCI BIBLICI.

Montes a Deo creati, *Psalm. 104. 8.* Dei contactu summi, *144.* Babylon mons peltiter, *Ierem. 51. 25.* Mons Sinai, *Exod. 17. 2.*

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Montana loca velut spongia super suspensa multam multitudinem accipiunt, & ascendente vaporem infrigidantur in aquam condensant. *Arist. meteor. 1. c. 1.*

Montium eleuationes ad tantam magnitudinem terrae sufficentes ipsius sphaericam figuram auferre. *Aristotel. 2. c. 112.*

Montes alti sunt in partibus Aequilonaribus, quia quae frigidiores in superficie, tanto magis recludunt in se vaporem, diu in terra ventre congregatos, qui frequenter etiam putescentes altos. *lib. Mag. de nat. loc. dist. 1. cap. 3.*